

NAUJAI PAAIŠKĖJUSIOS APLINKYBĖS – BAUDŽIAMOSIOS BYLOS
ATNAUJINIMO PAGRINDAS

Irma Randakevičienė *

Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto Baudžiamojo proceso katedra
Ateities g. 20, LT - 08303 Vilnius
Telefonas (85) 52620447
Elektroninis paštas i.randakeviciene@tic.lt

Pateikta 2008 m. balandžio 7 d., parengta spausdinti 2008 m. birželio 18 d.

Santrauka. Straipsnyje analizuojamos naujai paaiškėjusios aplinkybės kaip baudžiamosios bylos atnaujinimo pagrindas. Straipsnis pradedamas naujai paaiškėjusių aplinkybių sąvokos analize, atskleidžiami, autorės nuomone, sąvokoje esantys netikslumai. Yra skiriami bendrieji naujai paaiškėjusių aplinkybių požymiai, jų rūšys bei pačios aplinkybės analizuojamos atsižvelgiant į jų grupes, įvardytas BPK 444 straipsnio 1 dalies atitinkamuose punktuose. Aiškinantis, ar teisingai suformuluoti baudžiamojo proceso įstatyme naujai paaiškėjusių aplinkybių požymiai, ar teisingai įvardytos jos pačios, pasitelkiami teismų praktikos pavyzdžiai. Autorė išanalizavo ir apibendrino visas turimas Lietuvos Aukščiausiojo Teismo archyve (kuriame baudžiamojo proceso atnaujinimo nutartys kaupiamos nuo 2002 metų) nutartis dėl baudžiamosios bylos atnaujinimo iškilus naujai paaiškėjusioms aplinkybėms, todėl straipsnyje pateikiami įdomesni pavyzdžiai. Teismų praktikos analizė leido padaryti išvadas, kurios aplinkybės vertinamos teisingai, o kurios problemiška.

Pagrindinės sąvokos: baudžiamasis procesas, naujai paaiškėjusios aplinkybės, baudžiamosios bylos atnaujinimas, baudžiamojo proceso atnaujinimas.

IVADAS

Baudžiamąjį procesą atnaujinti galima tik tuomet, kai atsiranda įstatyme numatytas pagrindas pradėti šią procedūrą arba, tiksliau, kai atsiranda prielaidos dėl tokio pagrindo buvimo. Baudžiamosios bylos atnaujinimo pagrindai pačia bendriausia prasme – tai tam tikri juridiniai faktai, kuriems atsiradus ar paaiškėjus, atnaujinama byla nepaisant to, kad teismo nuosprendis jau įsiteisėjęs, turi *res judicata* galią ir neretai jau yra vykdomas ar tam tikrais atvejais net jau įvykdytas.

Teisės teorijoje juridiniu faktu laikomi objektyvios tikrovės reiškiniai, dėl kurių prasideda, pasikeičia ar pasibaigia teisiniai santykiai [1, 405]. Aptariamoju atveju yra svarbu, kad esant tam tikram juridiniam faktui teisiniai santykiai gali pasikeisti. Tai yra, bylos atnaujinimo pagrindas yra ne bet koks, o tam tikras juridinis faktas, liudijantis apie teismo sprendimo neteislingumą, nes gali paaiškėti ar atsirasti ir tokių naujų faktų, kurie neturi įtakos išnagrinėti bylai ir priimtam galutiniam sprendimui. Iš to padarytina išvada, kad juridiniai faktai, dėl

kurių atnaujinamas procesas, turi turėti esminę reikšmę bylai, dėl jų pakeičiamas ar panaikinamas įsiteisėjęs teismo sprendimas.

Taigi baudžiamosios bylos atnaujinimo pagrindas – naujai atsiradęs ar paaiškėjęs juridinis faktas, turintis tiesioginę įtakos įsiteisėjusio teismo sprendimo neteislingumui bei įvardytas baudžiamojo proceso įstatyme. Tai gali būti tiek naujai paaiškėjusi aplinkybė, tiek teismo padaryta klaida (pastarasis pagrindas egzistuoja daugiau Rytų Europos valstybių baudžiamuosiuose procesuose arba kaip pagrindas peržiūrėti bylą, arba kaip pagrindas ją atnaujinti).

Vienas seniausių istoriškai ir labiausiai žinomų bylos atnaujinimo pagrindų yra naujai paaiškėjusi aplinkybė, tačiau Lietuvoje nei šis bylos atnaujinimo pagrindas, nei pats baudžiamosios bylos atnaujinimo institutas plačiau neanalizuoti. Šis tyrimas yra aktualus, nes išanalizuojamos naujai paaiškėjusios aplinkybės, pasisakoma, kokia turėtų būti jų sistema, požymiai, klasifikacija įstatyme. Tokia analizė atlikta pirmą kartą, todėl tyrimas pasižymi naujumu.

Šio tyrimo objektas ir yra naujai paaiškėjusios aplinkybės, kaip baudžiamosios bylos atnaujinimo pagrindas.

* Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto Baudžiamojo proceso katedros doktorantė.

Apibendrinant ir vertinant tyrimo metu gautą informaciją, darant išvadas taikyti analogijos, apibendrinimo, sisteminės analizės ir loginis metodai.

1. NAUJAI PAAIŠKĖJUSIŲ APLINKYBIŲ SAMPRATA BEI POŽYMIAI

Siekiant suvokti ir teisingai taikyti baudžiamosios bylos atnaujinimo dėl naujai paaiškėjusių aplinkybių instituto normas bei atriboti pačias naujai paaiškėjusias aplinkybes nuo naujų aplinkybių, teismo klaidų būtina išanalizuoti naujai paaiškėjusių aplinkybių sampratą ir požymius. Iki šiol tik vadovėlyje bandyta pateikti naujai paaiškėjusių aplinkybių sąvoką, plačiau jos neanalizuojant ir neatskleidžiant šioms aplinkybėms būdingų požymių.

Naujai paaiškėjusios aplinkybės – įsiteisėjusiu teismo sprendimu kitoje byloje arba prokuroro atliktu tyrimu nustatyti faktai, nežinomi priimant nuosprendį ar nutartį, dėl kurių įsiteisėjęs teismo nuosprendis ir (ar) nutartis yra neteisėti ir nepagrįsti [2, 620]. Su tokia naujai paaiškėjusių aplinkybių samprata ne visiškai galima sutikti. Visų pirma, sąvokoje vienodas statusas suteikiamas tiek prokuroro tyrimu, tiek teismo nuosprendžiu nustatytiems faktams. Baudžiamajame procese kaip ir kitose teisenose, mano nuomone, galioja teismo sprendimu nustatytų faktų prezumpcija. Jeigu vienas teismas nustato kokią nors faktinę aplinkybę, jos iš naujo nebereikia įrodinėti kitoje byloje, pavyzdžiui, jeigu vienu teismo nuosprendžiu konstatuota, kad liudytojas davė melagingus parodymus, sprendžiant kitos bylos atnaujinimo klausimą iš naujo nebereikia tirti, ar tikrai tie parodymai buvo melagingi. Tuo tarpu prokuroro ištirtas naujai paaiškėjusias aplinkybes tiria bei vertina teismas spręsdamas bylos atnaujinimo klausimą, ir tik teismas konstatuoja, ar tokios aplinkybės tikrai įvardintinos aplinkybėmis, numatytomis Baudžiamojo proceso kodekso 444 straipsnyje [3]. Juk praktikoje yra buvę atvejų, kai, prokurorui pateikus išvadą ir tyrimo medžiagą Lietuvos Aukščiausiajam Teismui su prašymu atnaujinti baudžiamąją bylą dėl naujai paaiškėjusių aplinkybių, minėto teismo kolegija atmetė tokį prokuroro prašymą [4]. Mano manymu, naujai paaiškėjusiomis aplinkybėmis pripažintini kitu įsiteisėjusiu teismo sprendimu nustatyti faktai ar byloje, kurioje sprendžiamas proceso atnaujinimo klausimas, teismo nustatyti faktai, anksčiau teismui nebuvę žinomi. Dėl šių faktų įsiteisėjęs nuosprendis ir (ar) nutartis yra neteisėti ir nepagrįsti.

Atsižvelgdama į pastarąją sąvoką skirčiau tokius naujai paaiškėjusių aplinkybių požymius: 1) tai juridiniai faktai, kurie egzistavo nagrinėjant baudžiamąją bylą; 2) tai juridiniai faktai, kurie nebuvo teismui žinomi bylos nagrinėjimo metu; 3) tai juridiniai faktai, nustatyti arba kitu įsiteisėjusiu teismo sprendimu, arba teismo, kuris sprendžia bylos atnaujinimo klausimą; 4) tai juridiniai faktai, turintys esminę reikšmę baudžiamajai bylai, dėl kurių gali būti panaikintas ar pakeistas neteisėtas ar nepagrįstas nuosprendis ar nutartis.

Pirmasis naujai paaiškėjusių aplinkybių požymis rodo, kad šių aplinkybių negalima tapatinti su naujomis

aplinkybėmis, t. y. tomis, kurios nagrinėjant bylą neegzistavo, o atsirado jau įsiteisėjus teismo nuosprendžiui ar kitam sprendimui. Klasikinė naujai paaiškėjusi aplinkybė, apie kurią nebuvo žinoma, ir kuri įvardintina kaip naujai paaiškėjusios aplinkybės pavyzdys įvairiuose mokslo veikaluose. Pavyzdžiui, kai atsiranda nužudytu laikytas asmuo. Baudžiamoji byla tokiu atveju gali būti atnaujinta, ir tada sprendžiama, kas yra rastasis lavonas ir, ar naujai paaiškėjusi aplinkybė patvirtina, kad neatpažintą asmenį nužudė būtent nuteistasis. Tuo tarpu naujų aplinkybių, kai byla jau išnagrinėta, ir teismų sprendimai įsiteisėję, gali atsirasti daug, pavyzdžiui, po nuosprendžio įsiteisėjimo nuteistasis gali susirgti psichine ar sunkia fizine liga ir kt. Tokios naujos aplinkybės gali būti nagrinėjamos nuosprendžio vykdymo stadijoje, pavyzdžiui, susirgęs asmuo gali būti atleistas nuo tolesnio bausmės atlikimo.

Naujai paaiškėjusios aplinkybės sietinos tik su jų egzistavimu bylą nagrinėjant pirmosios instancijos teisme ir tam tikrais atvejais – apeliacinės instancijos teisme. Jeigu tokios aplinkybės neegzistavo bylos nagrinėjimo minėtuose teismuose metu, o atsirado įsiteisėjus teismo nuosprendžiui ar bylą nagrinėjant kasacine tvarka, jos beveik visais atvejais laikytinos naujomis aplinkybėmis. Vienintelis atvejis, kai naujai atsiradusią aplinkybę bylą nagrinėjant kasaciniame teisme galima pripažinti naujai paaiškėjusia remiantis BPK 444 straipsniu, gali būti kasacinio teismo teisėjų nusikalstamas piktnaudžiavimas (BPK 444 straipsnio 1 dalies 2 punkte numatyta aplinkybė).

Naujai paaiškėjusia aplinkybe nelaikytinas įstatymų, kuriais vadovavosi teismas, pasikeitimas, nesvarbu, ar byla būtų nagrinėjama pirmosios ar apeliacinės instancijų teismuose, ar kasaciniame teisme, ar ji jau būtų išnagrinėta visų pakopų teismuose. Pažymėtina, kad priimtą baudžiamąją įstatymą, turintį grįžtamąją galią, reikia taikyti baudžiamojoje byloje, tačiau tam byla nėra atnaujinama, o yra numatyta atskira procedūra, kurią pasitelkus išsprendžiamas naujo įstatymo taikymo klausimas (BPK 362 (1) straipsnis).

Naujai paaiškėjusia aplinkybe nelaikytinas analogiškos padarytos veikos kitoks teisinis vertinimas kitoje byloje. Jeigu teismų praktika vienu ar kitu klausimu pasikeičia, užbaigtos baudžiamosios bylos, kuriose įstatymai taikyti kitaip, nei naujai suformuluoti precedentai, neturėtų būti atnaujinamos.

Naujai paaiškėjusios aplinkybės gali būti nustatomos visais baudžiamojo proceso įstatymo leistiniais proceso veiksmais, ir, galėdamos nulemti kitokį sprendimą byloje, jos yra sudėtinė baudžiamosios bylos faktinių aplinkybių dalis. Aplinkybės, nustatytos kitu teismo nuosprendžiu, kaip minėta, iš naujo nėra tiriamos, tačiau teismas tiria ir vertina, ar jos turi ryšį su įsiteisėjusio teismo sprendimo neteis-ingumu byloje, kurioje sprendžiamas jos atnaujinimo klausimas.

Naujai paaiškėjusios aplinkybės gali turėti esminę reikšmę baudžiamajai bylai. Dėl jų gali būti panaikintas ar pakeistas neteisėtas ar nepagrįstas nuosprendis ar nutartis. Jeigu jos neturi reikšmės arba įtakos teismo sprendimo neteis-ingumui ar yra nesusijusios su išnagri-

nėta byla, negali būti pripažintos bylos atnaujinimo pagrindu.

Naujai paaiškėjusių aplinkybių sąrašas yra pateiktas baudžiamojo proceso įstatyme. Tokie naujai paaiškėjusių aplinkybių sąrašai egzistuoja ir kitų valstybių baudžiamojo proceso įstatymuose (pvz., Vokietijos BPK [5], Prancūzijos BPK [6], Rusijos BPK [7]). Paminėtina, kad jų sąrašas nėra baigtinis, juk BPK 444 straipsnio 1 dalies 4 punkte tik aprašyta kitų aplinkybių požymiai, bet pačios aplinkybės jau konkrečiai nebeįvardijamos, kaip tai padaryta iš dalies 1 – 3 punktuose.

Žinoma, kad naujai paaiškėjusios aplinkybės klasifikuojamos į tam tikras grupes. Pavyzdžiui, kai kuriose valstybėse, kaip Vokietijoje, jos klasifikuojamos į dvi dideles grupes. Pirmoji grupė skirtina pagal tai, ar nuosprendžio neteisingumui turėjo įtakos žmogaus valia (melagingi liudytojo parodymai, suklastotas nuosprendis). Šios aplinkybės tų valstybių baudžiamojo proceso teisėje įvardytos kaip *restitutio ex capite falsi* ar *restitutio propter falsa*. Antrajai grupei priklauso aplinkybės, kai nuosprendžio neteisingumui neturi įtakos žmogaus valia. Jos įvardijamos terminu - *restitutio ex capite novorum* ar *restitutio propter nova* [8, 67]. Lietuvos baudžiamojo proceso moksle naujai paaiškėjusios aplinkybės nėra klasifikuojamos ir išskirtos. Taip klasifikuoti naudinga norint atriboti dviejų naujai paaiškėjusių aplinkybių grupes, kurios Lietuvos baudžiamojo proceso įstatyme yra tapatinamos, t.y. proceso dalyvių parodymų, eksperto akto, specialisto išvados ir vertimo melagingumas bei kitų įrodymų, kuriais paremtas nuosprendis ar nutartis, netikrumas.

Viena seniausių naujai paaiškėjusių aplinkybių klasifikacija sukurta Prancūzijoje. Čia jos yra skirstomos į aplinkybes, dėl kurių atnaujinama byla nuteistojo naudai – *in favorem* ir aplinkybes, dėl kurių atnaujinama byla nuteistojo nenaudai – *in defavorem*. Prancūzijoje baudžiamąjį procesą dėl naujai paaiškėjusių aplinkybių galima atnaujinti tik nuteistojo naudai. Nuteistojo naudai baudžiamąjį procesą galima atnaujinti ir Italijoje, Ispanijoje, Kanadoje. Kitose valstybėse baudžiamąjį procesą galima atnaujinti ir atsižvelgiant į nuteistojo interesus, ir jo nenaudai. Paminėtinos Vokietija, Austrija, Norvegija, kai kurie Šveicarijos kantonai [9, 869]. Prie tokių valstybių priskirtinos ir Lietuva, Latvija, Estija bei Rusija.

2. NAUJAI PAAIŠKĖJUSIOS APLINKYBĖS – KAI ĮSITEISĖJUSIU TEISMO NUOSPONDŽIU NUSTATYTAS LIUDYTOJO AR NUKENTĖJUSIOJO PARODYMŲ AR EKSPERTIZĖS AKTO MELAGINGUMAS, TAIP PAT KITŲ ĮRODYMŲ, KURIAIS PAREMTAS NUOSPONDIS AR NUTARTIS, NETIKRUMAS

Pirmoji grupė bylos atnaujinimo aplinkybių, kurią numato Lietuvos baudžiamojo proceso kodekso 444 straipsnio 1 dalies 1 punktas, yra aplinkybės, dėl kurių galima panaikinti teismo nuosprendį ir atnaujinti baudžiamąją bylą, kai melagingais liudytojo ar nukentėjusiojo parodymais, melagingu ekspertizės aktu, ar kitais

netikrais (suklastotais) įrodymais buvo pagrįstas teismo nuosprendis ar kitas galutinis sprendimas. Daliai šios naujai paaiškėjusių aplinkybių grupės būdinga tyčinis informacijos klatojimas. Tai liudytojų ar nukentėjusiųjų parodymai ar kiti įrodymų šaltiniai – jie visi ar tik jų dalis. Asmenys, pateikę melagingą informaciją, gali būti tiek proceso dalyviai (liudytojai, nukentėjusieji), sąmoningai davę neteisingus parodymus, taip pat pateikę neteisingą eksperto aktą asmuo. Jie įspėti dėl baudžiamosios atsakomybės už melagingų parodymų davimą ar melagingo eksperto akto pateikimą. Tai gali būti ir asmenys, nesusiję su baudžiamąja byla (pvz., nežinomas asmuo suklastotojo daiktinį įrodymą).

Kiti įrodymai, kurių netikrumas – pagrindas panaikinti nuosprendį ar nutartį, yra bet kokie duomenys, atitinkantys BPK 20 straipsnyje numatytus reikalavimus, kuriuos teismas pripažino įrodymais [10, 542].

Pavyzdžiui, Klaipėdos apygardos teismo nuosprendžiu vienoje byloje buvo konstatuota, kad pirštų pėdsakai, rasti ant pagrobto automobilio, negali būti įrodymais, nes buvo pažeista jų gavimo tvarka ir šių pažeidimų nėra kaip ištaisyti. Taigi apeliacinės instancijos teismo nuosprendžiu nustatytas įrodymų netikrumas [11].

Tiek melagingi BPK 444 straipsnio 1 dalies 1 punkte įvardytų proceso dalyvių parodymai, tiek melagingas eksperto aktas, tiek ir kitų įrodymų netikrumas turi būti nustatyti įsiteisėjusiu teismo nuosprendžiu. Tik tuomet jie pripažintini kaip bylos atnaujinimo pagrindas. Iš to galima padaryti išvadą, kad tokia naujai paaiškėjusi aplinkybė, įvardyta BPK 444 straipsnio 1 dalies 1 punkte, kaip kitų įrodymų netikrumas būtent pripažinimo statusu skiriasi nuo kitų naujai paaiškėjusių aplinkybių, numatytų BPK 444 straipsnio 1 dalies 4 punkte, kurių sąrašas taip pat nėra baigtinis. BPK 444 straipsnio 1 dalies 4 punkte numatytas naujai paaiškėjusias aplinkybes nereikalaujama patvirtinti teismo nuosprendžiu iki baudžiamosios bylos atnaujinimo procedūros pradžios.

Kiti įrodymai, dėl kurių netikrumo gali būti panaikintas įsiteisėjęs teismo nuosprendis ar nutartis, yra: melaginga specialisto išvada, melagingi nepilnamečio atstovų pagal įstatymą liudijimai teisme, melagingi laiduotojo liudijimai teisme apie savo turtinę padėtį, suklastoti laiduotojo turtinės padėties dokumentai (pvz., kai asmuo atleidžiamas nuo baudžiamosios atsakomybės laiduojant), suklastoti daiktiniai įrodymai (pvz., pirštų antspaudai ant stiklinės, iš kurios nusikalstamos veikos vietoje gėrė kaltininkas, kito, nesusijusio su veika, asmens drabužių liekanos įvykio vietoje ir kt.), suklastoti kiti dokumentai (pvz., asmens tapatybės kortelė, transporto priemonės savininko ir draudimo įmonės draudimo sutartis, civilinio ieškovo pažymos apie išlaidas sveikatai ir kt.), melagingas dokumento vertimas (vertėjas sąmoningai neteisingai į lietuvių kalbą išvertęs svarbų bylos dokumentą) ir kt. Panaši kitų įrodymų, dėl kurių netikrumo gali būti panaikintas įsiteisėjęs teismo nuosprendis ar nutartis, samprata pateikta ir Baudžiamojo proceso komentare [10, 542].

Šiai aplinkybių grupei nepriskirtini tie atvejai, kai dokumentus ar daiktinius įrodymus suklastoja ikiteisminio tyrimo pareigūnai, prokuroras ar teisėjas. Šie jų

veiksmai, kai apie juos sužinoma įsiteisėjus teismo nuosprendžiui, gali būti pripažinti kaip naujai paaiškėjusios aplinkybės, numatytos BPK 444 straipsnio 1 dalies 2 ir 3 punktuose, tačiau jeigu dokumentus ar daiktinius įrodymus klastoja teismo posėdžių sekretorius, kitas ikiteisminio tyrimo įstaigos darbuotojas ar teismo tarnautojas, šie faktai laikytini naujai paaiškėjusiomis aplinkybėmis, numatytomis BPK 444 straipsnio 1 dalies 1 punkte. Į šio punkto aplinkybių sąrašą patenka ir nuteisintojo, išteisintojo ar asmens, kuriam nuosprendžiu nutraukta byla, dokumentų ar daiktinių įrodymų klastojimo atvejai, paaiškėję po nuosprendžio įsiteisėjimo.

Mano nuomone, „kitų įrodymų“ turinyje neturėtų būti dviejų įrodymų grupių – specialisto išvadų, vertimo melagingumo, kitų proceso dalyvių parodymų melagingumo bei įrodymų neteisėtumo. Juk tiek specialisto išvada, tiek kitų asmenų parodymai, tiek vertimo procedūra gali būti atlikti ir gauti teisėtai, nepažeidžiant Baudžiamojo proceso kodekso reikalavimų, tačiau pats išvados, proceso dalyvių parodymų ir vertimo turinys gali būti melagingi. Kyla klausimas, kodėl eksperto akto melagingumas, kaip naujai paaiškėjusi aplinkybė, skirtingai atskirai, o specialisto išvados melagingumas jau priskirtas prie kitų netikrųjų įrodymų. Manychiau, tikslintina BPK 444 straipsnio 1 dalies 1 punkto formuluotė atribojant dviejų naujai paaiškėjusių aplinkybių grupes: 1) proceso dalyvių parodymų, eksperto akto, specialisto išvados bei vertimo melagingumą; 2) kitų įrodymų, kuriais paremtas nuosprendis ar nutartis, netikrumą.

Tos naujai paaiškėjusios aplinkybės, dėl kurių priimtas teismo nuosprendis (asmuo nuteistas už melagingų parodymų davimą, melagingą ekspertizės aktą, specialisto išvadą ar vertimą), prokuroro nėra tirtinos, nes yra nustatytos įsiteisėjusio teismo nuosprendžiu. Prokuroras gali tik ištirti, kokią ryšį tos naujai paaiškėjusios aplinkybės turi su byloje, kurioje sprendžiamas jos atnaujinimo klausimas, teismo priimtų sprendimų neteisėtumu. Jeigu dėl melagingų liudytojo ar nukentėjusiojo parodymų ar melagingo eksperto akto, specialisto išvados ar vertimo priimtas nuosprendis, kuriuo minėti asmenys nuteisti, teismas pats savaime vis tiek nepradeda bylos atnaujinimo proceso. Į jį su tyrimo išvada ir medžiaga turi kreiptis prokuroras.

Nuo 2002 m. iki šių dienų¹ Lietuvos Aukščiausiajame Teisme baudžiamųjų bylų atnaujinimo klausimas dėl BPK 444 straipsnio 1 dalies 1 punkte numatytų naujai paaiškėjusių aplinkybių buvo sprendžiamas keturis kartus. Įdomesnis atvejis, kai Kauno miesto apylinkės teismo 2005 m. gruodžio 21 d. nuosprendžiu buvo nustatyta, kad du asmenys – L. B. ir I. N. veikdami kaip bendrininkų grupė melagingai įskundė įstaigai, turinčiai teisę atlikti nusikalstamos veikos tyrimą, nekaltą asmenį A. P., kaip padariusį nusikalstamą veiką. Jie suklautojo įrodymus jo baudžiamajam persekiojimui pradėti. Dėl to A. P. teismo nuosprendžiu buvo pripažintas padaręs plė-

šimą, tačiau atleistas nuo baudžiamosios atsakomybės dėl nepakaltinamumo būklės. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kolegija atnaujino baudžiamąją bylą ir perdavė ją iš naujo tirti Kauno miesto apylinkės prokuratūrai [12].

3. NAUJAI PAAIŠKĖJUSIOS APLINKYBĖS – KAI ĮSITEISĖJUSIU TEISMO NUOSPONDŽIU NUSTATYTA, KAD ATLIKDAMI IKITEISMINĮ TYRIMĄ PAREIGŪNAI AR NAGRINĖDAMI BYLĄ TEISĖJAI NUSIKALSTAMAI PIKTNAUDŽIAVO

Iš šios grupės naujai paaiškėjusių aplinkybių matyti, kad tai turi būti tyčinės nusikalstamos ikiteisminio tyrimo pareigūnų ar teisėjų veikos. Be to, svarbu yra tai, kad jos turi būti padarytos būtent baudžiamosios bylos tyrimo ar jos nagrinėjimo metu.

Tuo atveju, jeigu nusikalstamai piktnaudžiavo nagrinėdamas bylą teisėjas, jo nagrinėta baudžiamoji byla gali būti atnaujinta, nors ir nėra aišku, ar teisėjo nusikalstami veiksmai turėjo įtakos priimto nuosprendžio ar kito sprendimo teisingumui. Tai aiškinama tuo, kad visada gali atsirasti abejonių dėl priimto sprendimo teisingumo, o ypač tuomet jeigu byla nagrinėjo teisėjas, kuris buvo nesąžiningas, veikė neskaidriai, t. y. nusikalstamai piktnaudžiavo savo veiksmis [13, 105]. Tokiais atvejais visuomet kils abejonių dėl to teisėjo nešališkumo nagrinėjant bylą, ir tos abejonės gali būti rimtas pagrindas atnaujinti bylos procesą, kad ją išnagrinėtų nešališkas teismas. Gali pasitaikyti ir tokia situacija, kai nusikalstamai piktnaudžiauja ikiteisminio tyrimo teisėjas, pavyzdžiui, suklautoja jam duotus nukentėjusiųjų, liudytojų parodymus, kuriais vėliau grindžiamas teismo priimtas nuosprendis. Tokiu atveju baudžiamoji byla taip pat turi būti atnaujinama remiantis BPK 444 straipsnio 1 dalies 2 punktu.

Nėra svarbu, kurios pakopos teismo teisėjas nusikalstamai piktnaudžiauja: bylą nagrinėjantis apylinkės ar apygardos teisme arba bylą nagrinėjantis apeliacinio proceso metu, ar kasacijoje teisėjų kolegijoje. Jų nusikalstamas piktnaudžiavimas, paaiškėjęs vėliau po sprendimų įsiteisėjimo, sudaro BPK 444 straipsnio 1 dalies 2 punkte numatytą naujai paaiškėjusių aplinkybių turinį. Baudžiamoji byla turėtų būti atnaujinama ir tuo atveju, jeigu iš trijų teisėjų kolegijos, nagrinėjusios bylą, nusikalstamai piktnaudžiavo tik vienas teisėjas.

Jeigu tirdamas baudžiamąją bylą nusikalstamai piktnaudžiavo ikiteisminio tyrimo pareigūnas ar prokuroras, byla gali būti atnaujinama tik tuomet, jeigu neteisėti minėtų asmenų veiksmai turi priežastinį ryšį su priimto teismo sprendimo neteisėtumu. Juk bylą tiriantis prokuroras ar pareigūnas, kad ir piktnaudžiavę savo veiksmis, gali neturėti įtakos bylą nagrinėjant teisme ir priimant teisingą nuosprendį ar kitą sprendimą. Be to, teisėjas, nagrinėdamas bylą, gali pašalinti padarytus ikiteisminiame tyrime baudžiamojo proceso įstatymo pažeidimus ar kitas klaidas.

Nusikalstami tiek teisėjo, tiek ikiteisminio tyrimo pareigūno ar prokuroro veiksmai gali būti padaryti dėl

¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo archyve nutartys dėl bylos atnaujinimo kaupiamos tik nuo 2002 m. Norint surasti ankstesniųjų metų nutartis reikėtų apylinkių teismų archyvuose peržiūrėti visas baudžiamąsias bylas, ar jose kartais nebuvo spęstas bylos atnaujinimo klausimas.

savanaudiškų ar kitų paskatų, tačiau visa tai reikšmės neturi. Minėti veiksmai nebūtinai turi pasireikšti tiesiogiai priimant neteislingą nuosprendį ar kitą sprendimą. Jais gali būti naikinami, klastojami įrodymai ir kt. Paminėtina, kad nusikalstamas teisėjų ar ikiteisminio tyrimo pareigūnų piktnaudžiavimas gali pasireikšti ir neveikimu. Teisėjas gali neiškviesti į bylos nagrinėjimą svarbaus liudytojo ar nukentėjusiojo ir dėl to priimti neteislingą sprendimą žinodamas, kad be minėto liudytojo ar nukentėjusiojo parodymų byloje neįmanoma nustatyti tiesos, gali tyčia nepripažinti tam tikrų duomenų įrodymais bei dėl to išteisinti kaltą asmenį, ir kt.

Lietuvoje nepasitaikė nei vieno atvejo nuo 2002 m. iki šiol, kad baudžiamoji byla būtų atnaujinta remiantis BPK 444 straipsnio 1 dalies 2 ar 3 punktais.

4. KITOS NAUJAI PAAIŠKĖJUSIOS APLINKYBĖS

Šių aplinkybių požymiai aprašyti BPK 444 straipsnio 1 dalies 4 punkte. Kitomis naujai paaiškėjusiomis aplinkybėmis gali būti pripažįstamos tokios faktinės aplinkybės, kurios teismui nebuvo ir negalėjo būti žinomos nagrinėjant bylą teisme ir priimant nuosprendį ar kitą sprendimą. Ši nuostata reiškia, kad tokios aplinkybės galėjo egzistuoti bylos nagrinėjimo metu, tačiau teismas apie jas nežinojo ne dėl to, kad neišsamiai išnagrinėjo bylą, neišanalizavo visų faktinių bylos aplinkybių ar neištyrė visų įrodymų: teismas apie minėtas aplinkybes nežinojo ne dėl nuo jo priklausančių aplinkybių. Teigiama, kad bylos nagrinėjimo metu gali būti teorinė galimybė nustatyti BPK 444 straipsnio 1 dalies 4 punkte apibrėžtas aplinkybes. Pavyzdžiui, asmuo nusikalstamą veiką padaro baumės vykdymo atidėjimo laikotarpiu [10, 544]. Tai galima nustatyti, ir tai netrukdo vėliau šias aplinkybes pripažinti naujai paaiškėjusiomis, jeigu jos laiku nebuvo nustatytos. Nesutikčiau su minėtu teiginiu. Mano manymu, jeigu egzistuoja teorinė galimybė nustatyti kokią nors faktinę bylos aplinkybę, ja turi būti pasinaudota, antraip tai vertintina kaip nesėkmingas visų priemonių sužinoti visą informaciją ir visas aplinkybes, susijusias su nagrinėjama baudžiamąja byla².

Kitokiomis naujai paaiškėjusiomis aplinkybėmis gali būti aplinkybės, kurios vienos ar kartu su kitomis nustatytomis bylos aplinkybėmis įrodo, kad nuteistasis yra nekaltas arba, kad jis padarė lengvesnę ar sunkesnę nusikalstamą veiką negu ta, už kurią jis yra nuteistas, taip pat kurios įrodo, kad išteisintasis arba asmuo, kuriam byla nutraukta, yra kaltas.

Sunkesnės ar lengvesnės veikos padarymu nelaikytini atvejai, kai naujai paaiškėję faktai nedaro įtakos veikos kvalifikavimui ar jos sunkumui, pavyzdžiui, paaiškėja, kad nuteistasis padarė nusikalstamą veiką ne

vienas, o su bendrininkų grupe arba suklastojo ne tris, o du dokumentus. 2005 m. rugsėjo 27 d. nutartimi Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kolegija atmetė prokuroro prašymą atnaujinti bylą dėl naujai paaiškėjusių aplinkybių, nes paaiškėjus, kad A. B. vagystę padarė ne vienas, o kartu su bendrininkų grupe, šis faktas galėjo būti įvertintas kaip sunkinanti nusikalstamą veiką aplinkybė, tačiau neturėjo įtakos veikos kvalifikavimui ir jos sunkumui [14].

Naujai paaiškėjusia aplinkybe, įrodančia, kad nuteistasis padarė sunkesnę ar lengvesnę nusikalstamą veiką, laikytina ne bylos faktinė aplinkybė, kuri buvo nustatyta, tačiau neteislingai (pvz., kaip kaltinimo keitimo atveju), o faktinė naujai paaiškėjusi, kuri nebuvo tirta ir nagrinėta teisme. Pavyzdžiui, asmuo nuteistas už svetimo turto pasisavinimą ir iššvaistymą, tačiau nuosprendžiui įsiteisėjus paaiškėja, kad turtą iššvaistė tretieji asmenys. Tokiu atveju dėl svetimo turto iššvaistymo nuteistasis turi būti išteisintas. Jeigu teismas tyrė tokią aplinkybę ir vis tiek pasisakė, kad kaltininkas turtą ir iššvaistė, ir pasisavino, tokiu atveju ginčas dėl nustatytų bylos aplinkybių jau susijęs su veikos teisiniu vertinimu.

Kitomis naujai paaiškėjusiomis aplinkybėmis gali būti laikomi faktai, kurie nulemia atitinkamų Baudžiamojo kodekso Bendrosios dalies nuostatų taikymą ar jų keitimą, pavyzdžiui, įsiteisėjus teismo nuosprendžiui paaiškėja, kad nuteistasis nusikalstamą veiką padarė būdamas neveiksnius, nesulaukęs to amžiaus, nuo kurio galima baudžiamoji atsakomybė, ir kt.

Manychiau, kad remiantis BPK 444 straipsnio 1 dalies 4 punktu naujai paaiškėjusia aplinkybe nelaikytini atvejai, kai paaiškėja, jog dėl vieno nuteistojo yra priimtas kitas nuosprendis ir reikia dėl to bendrinti abiem nuosprendžiais paskirtas bausmės (šis klausimas sprendžiamas nuosprendžio vykdymo stadijoje ir bylos atnaujinti nereikia).

Į BPK 444 straipsnio 1 dalies 4 punkte numatytų aplinkybių sąrašą patenka atvejai, kai paaiškėja, kad: nusikalstamą veiką padarė kitas asmuo, nei nuteistasis, nuteistasis nusikalstamos veikos padarymo metu buvo ribotai ar visiškai nepakaltinamas, asmuo, kuris buvo laikomas nužudytu, yra gyvas (čia klasikinis bylos atnaujinimo pavyzdys), liudytojas ar nukentėjusysis davė neteislingus parodymus ir nustatoma, jog jie sąžiningai suklydo, sąžiningai suklydo ekspertas, specialistas, vertėjas, išteisintasis prisipažino padaręs nusikalstamą veiką, kai nuteistasis save apkalbėjo duodamas parodymus. Taigi šios aplinkybės nėra susiję su paties teismo klaidomis, pavyzdžiui, tais atvejais kai teismas nepakankamai ištyrė bylos aplinkybes ir kt.

Naujai paaiškėjusia aplinkybe – kai nusikalstamą veiką padarė kitas asmuo – gali būti pripažintas atvejis, kai iš tiesų nuteistas nekaltas asmuo, ir vėliau paaiškėja, kad nusikalstamą veiką padarė kitas asmuo arba atvejis, kai kaltininkas baudžiamojo proceso metu pasisavina kito asmens vardą ir pavardę, nurodo svetimus anketinius duomenis, suklastoja pasą ar asmens tapatybės kortelę ir nuteisiamas svetimu vardu bei pavarde. Šiuo atveju asmuo, nurodęs svetimus asmens duomenis, turi būti iš naujo traukiamas baudžiamajon atsakomybėn už jo pa-

² Tam, kad teismas galėtų disponuoti visa informacija apie vieną ar kitą kaltinamąjį, valstybė turi įgyvendinti tokios informacijos kaupimo mechanizmą, pavyzdžiui, atitinkamame registre turi būti kaupiami duomenys apie to paties asmens naujų nusikalstamų veikų padarymą. Teismų informacinė sistema Liteko leidžia gauti informaciją apie kito teismo priimtas nutartis kaltinamojo atžvilgiu, todėl teismas prieš priimdamas sprendimą galėtų pasitikrinti.

darytą nusikalstamą veiką. Taigi tai nėra laikoma, kad asmuo du kartus traukiamas atsakomybėn už tą pačią padarytą veiką, t. y. nėra konstatuojamas *non bis in idem* principo pažeidimas. Žinoma, priėmus apkaltinamąjį nuosprendį ir asmeniui naujai paskyrus bausmę, turėtų būti įskaitomas sulaikymo, suėmimo ir anksčiau svetimu vardu bei pavarde atliktos bausmės laikas.

Naujai paaiškėjusia aplinkybe, kai asmuo, kuris buvo laikomas nužudytu, pasirodo yra gyvas, neturėtų būti pripažįstami atvejai, kai nužudytas nežinomas asmuo ir vėliau paaiškėja jo asmens tapatybė. Tokiu atveju nuosprendis yra teisingas, kaltininkas nustatytas tikras, teisingai jam pritaikytas baudžiamasis įstatymas ir paskirta bausmė. Norint patikslinti byloje naujai gautus duomenis gali būti priimta nutartis, nurodanti, kas buvo nužudytasis asmuo.

Naujai paaiškėjusi aplinkybė, kai asmuo save apkalbėjo, faktiškai yra pripažintina melagingais kaltinamojo parodymais, tačiau šis proceso dalyvis už melagingus parodymus negali būti traukiamas baudžiamajon atsakomybėn, todėl minėta aplinkybė priskirta BPK 444 straipsnio 1 dalies 4 punkte numatytų naujai paaiškėjusių aplinkybių grupei. Nors, kita vertus, nustatant tokią naujai paaiškėjusių aplinkybę kaip bylos atnaujinimo pagrindą juk nesvarbu, kad asmuo nebuvo išpėtas dėl baudžiamosios atsakomybės už melagingų parodymų davimą ir, kad jam negrės ta baudžiamoji atsakomybė, jeigu jis meluos. Svarbu juk tai, ar patys melagingi parodymai turėjo įtakos, kad buvo priimtas neteisingas nuosprendis. Sakykim, teismas išanalizavo kaltinamojo, liudytojų parodymus ir nuosprendį grindė kaltinamojo parodymais. Vėliau paaiškėjus, kad kaltinamojo parodymai melagingi, reikėtų atnaujinti procesą ir naikinti įsiteisėjusį teismo nuosprendį, nes juk teismo sprendime vadovautasi melagingais kaltinamojo parodymais. Ši aplinkybė galėtų atitikti vieną iš BPK 444 straipsnio 1 dalies 1 punkte įvardytų naujai paaiškėjusių aplinkybių grupę, tačiau, kad procesas vyktų greičiau, netikslinga būtų reikalauti, jog melagingi kaltinamojo parodymai turėtų būti nustatyti įsiteisėjusiu teismo sprendimu dar prieš bylos atnaujinimo procesą³. Tam, manau, pakanka prokuroro tyrimo. Vis dėlto, kaip rodo praktika, dėl minėtos naujai paaiškėjusios aplinkybės atitikties BPK 444 straipsnyje nurodytoms aplinkybėms nesutariama [15].

Iš kitų naujai paaiškėjusių aplinkybių, numatytų BPK 444 straipsnio 1 dalies 4 punkte, Lietuvoje dažniausiai buvo spęsti klausimai dėl baudžiamųjų bylų atnaujinimo, kai asmens gyvenamosios vietos apylinkės teismo nutartimi atleidus nuteistąjį nuo bausmės atlikimo paaiškėjo, kad jis yra padaręs nusikalstamą veiką. Nuo 2002 m. buvo nagrinėta 31 tokia atnaujinta byla gavus prokuroro išvadą ir tyrimo medžiagą. Iš jų du prokurorų prašymai atnaujinti baudžiamąją bylą buvo atmesti. Manychiau, kad aptariamais atvejais neturėtų būti vertintinas kaip naujai paaiškėjusi aplinkybė, dėl kurios reikėtų atnaujinti visą baudžiamąją bylą. Juk situacija iš esmės susijusi su bausmės vykdymo-atlikimo teisiniais

santykiais, kuriuos reglamentuoja normos, aptariančios nuosprendžio vykdymo klausimus. Šiais atvejais baudžiamosios bylos juk išnagrinėtos teisingai, priimti apkaltinamieji nuosprendžiai yra teisėti ir pagrįsti, tik jais nuteistiesiems atidėtas laisvės atėmimo bausmės vykdymas, kuris yra sąlyginis. Neišpildęs baudžiamąjį įstatymą (BK 75 ir 92 straipsniai) sąlygų nuteistasis gali būti nukreiptas atlikti bausmę, kurią vykdyti buvo atidėta. Asmenį nuo bausmės atlikimo, jeigu visos bausmės atidėjimo sąlygos įvykdytos, atleidžia teismas gavęs patisos inspekcijos teikimą. Paaiškėjus, kad asmuo bausmės vykdymo atidėjimo laikotarpiu padarė kitą nusikalstamą veiką, apie kurią nei pataisos įstaiga, nei teismas, nagrinėjęs nuteistojo atleidimo nuo bausmės atlikimo klausimą, nežinojo, BPK VII dalyje nustatyta tvarka turėtų būti sprendžiamas klausimas dėl priimtos nutarties, atleisti nuteistąjį nuo bausmės atlikimo, panaikinimo. Nesant aiškaus reglamentavimo BPK VII dalyje aptariamuoju klausimu, praktikoje pasirinkta baudžiamosios bylos atnaujinimo dėl naujai paaiškėjusių aplinkybių procedūra panaikinti priimtą nutartį atleisti nuteistąjį nuo bausmės atlikimo. Tačiau, kaip minėta, patys teismų nuosprendžiai ar apeliacinės instancijos, ar kasacinio teismo sprendimai nėra naikinami arba keičiami. Naikinama tik nutartis, priimta vykdant nuosprendį. Šiems klausimams išspręsti galima būtų taikyti įstatymo analogiją ir BPK VII dalies atitinkamas nuostatas arba papildyti BPK VII dalį atskiru straipsniu, kuriame būtų reglamentuoti minimi klausimai.

Antra pagal dažnumą, BPK 444 straipsnio 1 dalies 4 punkte numatyta naujai paaiškėjusi aplinkybė – kai paaiškėja, kad nusikalstamą veiką padarė kitas asmuo. Dėl šios aplinkybės buvo spęstas baudžiamąjį proceso atnaujinimo klausimas Lietuvoje. Nuo 2002 m. buvo nagrinėta 13 tokių atvejų. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. gruodžio 6 d. nutartimi konstatuota, kad Vilniaus apygardos teismo nuosprendžiu remiantis BK 129 straipsnio 1 dalimi už nužudymą buvo nuteistas ne tas asmuo. Prokurorui atlikus tyrimą paaiškėjo, kad nuteistasis pasivadino savo pusbrolio I. Ž. vardu ir pavarde bei pasinaudojo jo asmens duomenimis [16].

Baudžiamąjį proceso atnaujinimo klausimas, kai paaiškėjo, kad nuteistasis gali būti padaręs sunkesnę nusikalstamą veiką, buvo sprendžiamas keturiuose baudžiamosiose bylose: du prokuroro prašymai tenkinti ir bylos atnaujintos, du – atmesti.

Įdomus atvejis, parodantis baudžiamąjį proceso procedūrų nelankstumą ir prokurorų darbo klaidas, pasitaikė 2005 m. nagrinėjant trijų asmenų nusikalstamą veiką, numatytą BK 135 straipsnio 1 dalyje. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kolegija 2005 m. gegužės 24 d. [17] atnaujino baudžiamąją bylą ir perdavė ją iš naujo tirti. Minėtieji asmenys pirmosios instancijos teismo buvo nuteisti už sunkaus sveikatos sutrikdymo padarymą. Nagrinėjant šių asmenų bylą apeliacinės instancijos teisme nukentėjusysis jau buvo miręs. Kolegija konstatavo, kad apeliacinės instancijos teismas buvo saistomas nuteistųjų apeliacinių skundų ribų, nors duomenys apie nukentėjusiojo mirtį ir buvo žinomi apeliacinės instancijos teismui. Ši aplinkybė nebuvo ir negalėjo būti žinoma

³ O ir kaltinamasis už melagingų parodymų davimą negali būti traukiamas baudžiamajon atsakomybėn.

bylą nagrinėjant pirmosios instancijos teisme, tačiau ji tapo žinoma byla nagrinėjant apeliaciniame teisme ir netgi gerokai anksčiau – iš karto pirmosios instancijos teismui priėmus nuosprendį. Žinodamas šią aplinkybę apeliacinės instancijos teismas nesiėmė tirti nukentėjusiojo mirties priežasties, nes buvo saistomas nuteistųjų apeliacinių skundų ribų. Pirmosios instancijos teismas šioje byloje buvo priėmęs nuosprendį 2004 m. rugsėjo 29 d., nukentėjusysis mirė 2004 m. rugsėjo 30 d. Apeliacinės instancijos teismo sprendimas priimtas tik 2005 m. vasario 18 d., t. y. praėjus pusei metų nuo naujos aplinkybės paaiškėjimo dienos. Procesas dėl naujai paaiškėjusių aplinkybių prokuratūroje pradėtas 2005 m. kovo 16 d. Tik tuomet vadovautasi Lietuvos teismo medicinos instituto specialisto išvada, kad tarp nukentėjusiajam padarytų sužalojimų ir jo mirties yra priežastinis ryšys. Nukentėjusysis mirė dėl išsivysčiusių komplikacijų. Tai rodo, kad dėl ikiteisminio tyrimo pareigūnų aplaidumo buvo pasinaudota baudžiamojo proceso atnaujinimo procedūra kaip vienintele galimybe ištaisyti neteisą nuosprendį. Juk po nuosprendžio priėmimo mirus nukentėjusiajam, prokuroras turėjo galimybę kreiptis su apeliaciniu skundu į apeliacinės instancijos teismą prašydamas ištirti nukentėjusiojo mirimo faktą ir perkvalifikuoti nuteistųjų veikas į sunkesnes, tačiau to nepadarė.

Minėta byla atnaujinta nustačius BPK 444 straipsnio 1 dalies 4 punkte numatytą pagrindą, tačiau remiantis minėtu punktu naujai paaiškėjusia aplinkybe laikoma tik tokia aplinkybė, kuri teismui nebuvo ir negalėjo būti žinoma priimant nuosprendį ar nutartį. Aptartuoju atveju nukentėjusiojo mirties aplinkybę žinojo apeliacinės instancijos teismas. Manychiau, esant baudžiamojo proceso įstatyme reikalavimui bylą apeliacinės instancijos teisme išnagrinėti tik atsižvelgiant į proceso dalyvių skundus ir kadangi kasacijoje sprendžiami tik teisės klausimai, BPK 444 straipsnio 1 dalies 4 punkte minima nuostata reiškia tai, kad pripažinti aplinkybę kaip naujai paaiškėjusią pakanka, jog apie ją negalėjo žinoti tik pirmosios instancijos teismas.

IŠVADOS

Naujai paaiškėjusiomis aplinkybėmis pripažinti kitu įsiteisėjusiu teismo sprendimu nustatyti faktai ar byloje, kurioje sprendžiamas proceso atnaujinimo klausimas, teismo nustatyti faktai, dėl kurių įsiteisėjęs nuosprendis ir (ar) nutartis yra neteisėti ir nepagrįsti, anksčiau teismui nebuvo žinomi.

Skirtini tokie naujai paaiškėjusių aplinkybių požymiai:

1) naujai paaiškėjusios aplinkybės – tai juridiniai faktai, kurie egzistavo nagrinėjant baudžiamąją bylą; 2) tai juridiniai faktai, kurie nebuvo teismui žinomi bylos nagrinėjimo metu; 3) tai juridiniai faktai, kurie nustatyti arba kitu įsiteisėjusiu teismo sprendimu, arba teismo, kuris sprendžia bylos atnaujinimo klausimą; 4) tai juridiniai faktai, turintys esminę reikšmę baudžiamajai bylai, dėl kurių gali būti panaikintas ar pakeistas neteisėtas ar nepagrįstas nuosprendis arba nutartis.

Naujai paaiškėjusių aplinkybių klasifikacija, numatyta BPK 444 straipsnio 1 dalies 1 ir 4 punktuose, iš esmės yra teisinga, tačiau tam tikros pataisos tikslingos, kad išgryninti naujai paaiškėjusių aplinkybių grupes atsižvelgiant į jų požymius:

BPK 444 straipsnio 1 dalies 1 punkte atribotinos dviejų naujai paaiškėjusių aplinkybių grupės: 1) proceso dalyvių parodymų, eksperto akto, specialisto išvados bei vertimo melagingumas; 2) kitų įrodymų, kuriais paremtas nuosprendis ar nutartis, netikrumas. Šios dvi grupės gali būti numatytos ir viename punkte, tačiau, kaip minėta, melaginga specialisto išvada, neteisingas vertimas, kitų proceso dalyvių parodymų melagingumas, neturėtų patekti į kitus netikrus įrodymus, kuriais paremtas nuosprendis, kai tuo tarpu melagingas eksperto aktas bei liudytojų ir nukentėjusiųjų parodymų melagingumas skirti atskirai.

BPK 444 straipsnio 1 dalies 2 ir 3 punktus tikslinga sujungti į vieną punktą.

Kaip naujai paaiškėjusi aplinkybė neturėtų būti pripažįstamas atvejis, kai paaiškėja, kad asmuo bausmės vykdymo atidėjimo laikotarpiu padarė kitą nusikalstamą veiką, apie kurią nei pataisos įstaiga, nei teismas, nagrinėjęs nuteistojo atleidimo nuo bausmės atlikimo klausimą, nežinojo. Dėl šio atvejo neturėtų būti atnaujinamos baudžiamosios bylos, nes pirmosios instancijos teismo nuosprendis, apeliacinės instancijos ar kasacinio teismo sprendimai nėra naikinami ar keičiami, naikinama tik nutartis, priimta nuosprendžio vykdymo stadijoje. Taigi, minėtos nutarties panaikinimo klausimas spręstinas nuosprendžio vykdymo stadijoje BPK VII dalyje nustatyta tvarka arba taikant analogiją, arba papildžius šią dalį atitinkamu straipsniu, jame reglamentuota tokio klausimo sprendimo procedūra.

LITERATŪRA

1. Vaišvila, A. Teisės teorija. Vilnius. Justitia, 2004.
2. Goda, G.; Kazlauskas, M.; Kuconis P. Baudžiamojo proceso teisė. Vilnius. Teisinės informacijos centras, 2005.
3. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 37 – 1341.
4. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. rugsėjo 19 d. nutartis Nr. 2A – 68/2006. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo archyvas.
5. Strafprozessordnung. München. Deutscher Taschenbuch Verlag., 2006.
6. Criminal procedure code (France). Prancūzijos Teisingumo ministerijos interneto svetainė <<http://www.legifrance.gouv.fr/WAspad/ListeCodes>> [žiūrėta 2007-11-10].
7. Уголовно-процессуальный кодекс Российской Федерации. Москва. Славянский дом книги, 2003.
8. Jescheck, H. H.; Meyer, J. Die Wiederaufnahme des Strafverfahrens im deutschen und ausländischen Recht. Bonn. Ludwig Röhrscheid Verlag, 1974.
9. Pradel, J. Procedure Penale. Paris, 2004.
10. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso komentaras (II tomas). Vilnius. Teisinės informacijos centras, 2003.
11. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. gruodžio 27 d. nutartis Nr. 2A-50/2007. *Lietuvos Aukščiausiojo Teismo archyvas*.

12. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. gegužės 16 d. nutartis Nr. 2A – 35/2006. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo archyvas.
13. Громов, Н.А. Вновь открывшиеся обстоятельства в уголовном процессе. Москва. Спарк. 1999, с. 105.
14. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. rugsėjo 27 d. nutartis Nr. 2A – 73/2005. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo archyvas.
15. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. rugsėjo 30 d. nutartis Nr. 2A – 86/2004. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo archyvas.
16. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. rugsėjo 6 d. nutartis Nr. 2A – 69/2005. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo archyvas.
17. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. gegužės 24 d. nutartis Nr. 2A – 35/2005. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo archyvas.

NEWLY DISCOVERED FACTS – THE GROUNDS TO REOPEN CRIMINAL CASES

Irma Randakevičienė*

Mykolas Romeris University

S u m m a r y

The article analyses a new theme, which is concerned with one institute of the criminal procedure - reopening of criminal cases. There are three types of reopening of criminal cases. The oldest and classical type is the reopening of criminal cases due to newly discovered facts. The newly discovered facts are described in Article 444 of the Code of Criminal Procedure and are the ground of reopening the procedure.

The newly discovered facts are defined in the textbook of criminal procedure. In the article this definition is analysed, limitations are excluded and a new definition of newly discovered facts is formulated. The newly discovered facts are juridical facts, which are accepted in another criminal judgment or by the court, deal with the facts about which the court did not know before, and which show that the sentence was incorrect.

The article identifies the features of the newly discovered facts and analyzes them. The law classifies the newly discovered facts into four different groups. In the opinion of the present author, the features and groups are not clearly distinguished. It would help the judicial practice to clarify the distinction. The article presents an analysis of the judicial practice in these cases.

The article discusses the questions which arise at the stage of execution of sentences. The practice has serious drawbacks, some of which are dealt with at the stage of reopening of criminal cases. This situation is analysed and examples of court judgments are presented.

The topic of newly discovered facts is a forgotten theme in Lithuanian science. This topic has not been analyzed before, therefore this article could suggest some new ideas to criminal scientists and those legislating. The article suggests a way to improve the relevant legislative provisions.

Keywords: criminal procedure, reopening of a criminal case, reopening of the criminal proceedings, newly discovered facts.

* Mykolas Romeris University, Faculty of Law, Department of Criminal Procedure Law, doctoral student.